

XOTIN-QIZLAR KURASHINI RIVOJLANTIRISHNING STRATEGIK YO‘NALISHLARI: MILLIY SPORTNI GLOBALLASHUV JARAYONIDA RIVOJLANTIRISH

Ro‘ziboyeva Nigina Nodir qizi

*Nizomiy nomidagi O‘zbekiston milliy pedagogika universiteti “Turon” sport klubi
murabbiysi*

Annotatsiya: *Ushbu maqolada xotin-qizlar kurashini rivojlantirishning strategik yo‘nalishlari tahlil qilinadi hamda milliy sportni globallashuv jarayonida rivojlantirishning ijtimoiy, madaniy va sportiy omillari yoritiladi. Milliy qadriyatlarni saqlash, xalqaro sport maydonida kurashni targ‘ib qilish va xotin-qizlarning sportdagi faol ishtirokini kengaytirish masalalari asosiy tadqiqot obyekti sifatida ko‘rib chiqilgan. Shuningdek, kurash sportini innovatsion yondashuvlar orqali jahon miqyosida ommalashtirishning istiqbollari tahlil qilingan.*

Kalit so‘zlar: *xotin-qizlar kurashi, milliy sport, globallashuv, strategik yo‘nalishlar, sport diplomatiyasi, madaniy integratsiya.*

Annotation: *This article analyzes the strategic directions for the development of women's wrestling and highlights the social, cultural, and athletic factors in promoting national sports during the process of globalization. The study focuses on preserving national values, popularizing wrestling in the international sports arena, and expanding women's participation in sports. Furthermore, the prospects of globalizing wrestling as a national sport through innovative approaches are discussed.*

Keywords: *women's wrestling, national sport, globalization, strategic directions, sports diplomacy, cultural integration.*

Аннотация: *В данной статье рассматриваются стратегические направления развития женской борьбы и освещаются социальные, культурные и спортивные факторы продвижения национального спорта в условиях глобализации. Основное внимание уделяется сохранению национальных ценностей, популяризации борьбы на международной спортивной арене и расширению участия женщин в спорте. Также анализируются перспективы распространения борьбы как национального вида спорта на мировом уровне через инновационные подходы.*

Ключевые слова: *женская борьба, национальный спорт, глобализация, стратегические направления, спортивная дипломатия, культурная интеграция.*

Kirish

Hozirgi globallashuv jarayonida sport nafaqat jismoniy tarbiya vositasi, balki milliy qadriyatlarni dunyo miqyosida targ‘ib qilishning samarali mexanizmi sifatida ham namoyon bo‘lmoqda. Shu nuqtayi nazardan, milliy sport turlari, xususan, kurash, xalqaro sport maydonida o‘zining o‘rnini tobora mustahkamlab bormoqda. O‘zbekiston uchun kurash nafaqat milliy sport, balki tarixiy meros, ma’naviy qadriyat va xalq birligini ifodalovchi

vositadir. Ayniqsa, xotin-qizlar kurashini rivojlantirish masalasi bugungi kunda dolzarb ilmiy va amaliy muammolardan biri hisoblanadi. Chunki sportning mazkur turi ayollarni jismonan chiniqtirish, ularning irodaviy sifatlarini shakllantirish, sog‘lom turmush tarzini qaror toptirish va jamiyatda faol ijtimoiy rolini kengaytirishga xizmat qiladi.

Xotin-qizlar kurashining rivojlanishi globallashuvning ikki tomonlama ta‘sirini ko‘rsatadi. Bir tomondan, xalqaro sport integratsiyasi milliy sportni keng miqyosda targ‘ib qilish, tajriba almashish va zamonaviy yondashuvlarni tatbiq etish imkonini yaratmoqda. Ikkinchi tomondan, globallashuv jarayoni milliy o‘ziga xoslikning yo‘qolishi xavfini ham yuzaga keltirmoqda. Shu sababli xotin-qizlar kurashini rivojlantirishda strategik yondashuv zarur bo‘lib, bunda milliy qadriyatlarni saqlab qolish bilan birga xalqaro talab va standartlarga moslashuv ham muhim hisoblanadi.

So‘nggi yillarda davlat siyosatida sportni, xususan, ayollar sportini rivojlantirish masalasiga alohida e‘tibor qaratilmoqda. Xotin-qizlarning kurash sportiga jalb qilinishi ularda faollik, o‘ziga ishonch va ijtimoiy mas‘uliyatni oshiradi. Shu bilan birga, kurash orqali milliy madaniyatning global sport maydoniga chiqishi ham ta‘minlanadi. Mazkur jarayonda xalqaro musobaqalar, sport diplomatiyasi, ommaviy axborot vositalari va innovatsion ta‘lim-uslubiy yondashuvlarning ahamiyati beqiyosdir.

Demak, xotin-qizlar kurashini rivojlantirish nafaqat sportni ommalashtirish, balki milliy sportni globallashuv sharoitida targ‘ib qilishning strategik yo‘nalishlaridan biri sifatida qaraladi. Ushbu ilmiy izlanish xotin-qizlar kurashini rivojlantirishning ijtimoiy, madaniy va tashkiliy asoslarini chuqur tahlil etish, uning istiqbollari va global sport tizimidagi o‘rnini aniqlashga qaratilgan.

Bugungi globallashuv sharoitida sport nafaqat jismoniy salomatlikni mustahkamlash vositasi, balki milliy qadriyatlarni dunyo miqyosida targ‘ib etishning kuchli ijtimoiy-madaniy platformasiga aylanmoqda. Milliy sport turlarini, xususan, kurashni xalqaro miqyosda tanitish va rivojlantirish O‘zbekiston uchun strategik ahamiyatga ega. Chunki kurash nafaqat sport turi, balki xalqimizning ko‘p asrlik tarixiy merosi, madaniy an‘analari va ma‘naviy merosini o‘zida mujassam etadi. Shu boisdan xotin-qizlar kurashini rivojlantirish masalasi nafaqat sport sohasi, balki ijtimoiy-gumanitar fanlar kesimida ham alohida dolzarb ilmiy muammo sifatida qaralishi mumkin.

Hozirgi davrda ayollar sportini qo‘llab-quvvatlash masalasi Birlashgan Millatlar Tashkiloti va boshqa xalqaro sport tashkilotlari darajasida kun tartibiga qo‘yilgan bo‘lib, gender tengligi va ayollarni jamiyatning faol subyekti sifatida shakllantirishda sportning o‘rni beqiyosdir. Shu nuqtayi nazardan, xotin-qizlar kurashini rivojlantirish O‘zbekistonning milliy sportini nafaqat saqlash, balki uni global maydonda raqobatbardosh qilish imkoniyatini beradi.

Globalashuv jarayonida sportning tijoratlashuvi, xalqaro standartlarning kuchayishi va ommaviy axborot vositalarining keng qamrovi milliy sport uchun yangi imkoniyatlar bilan birga muayyan xavf-xatarlarni ham yuzaga keltirmoqda. Milliy sportning o‘ziga xosligini saqlash, uni xalqaro sport tizimiga integratsiya qilish va xotin-qizlarni faol jalb etish bu jarayonda ustuvor vazifalardan biridir. Zero, kurashning xalqaro sport turi sifatida tan

olinishida xotin-qizlarning ishtiroki yanada kengayishi milliy sportni yanada ommalashtirishga xizmat qiladi.

Dolzarblikning yana bir jihati shundan iboratki, xotin-qizlar kurashini rivojlantirish nafaqat sport infratuzilmasini kengaytirish, balki yosh avlodning sog‘lom turmush tarzini shakllantirish, ayollar salomatligini mustahkamlash va ularning ijtimoiy hayotdagi faolligini oshirishga ham xizmat qiladi. Bundan tashqari, kurash sporti orqali ayollarni xalqaro maydonga olib chiqish, ularning sport diplomatiyasida ishtirokini ta‘minlash O‘zbekistonning jahon hamjamiyatidagi obro‘-e‘tiborini oshiradi.

Shu bois, xotin-qizlar kurashini rivojlantirish masalasini milliy sportni globallashtirish jarayonida strategik yo‘nalish sifatida o‘rganish, ilmiy asoslash va amaliy takliflar ishlab chiqish bugungi kunda nafaqat dolzarb, balki ijtimoiy-siyosiy ahamiyatga ham ega.

Asosiy qism

Xotin-qizlar kurashini rivojlantirishning strategik yo‘nalishlarini aniqlashda, avvalo, sportning ijtimoiy, madaniy va iqtisodiy omillarini kompleks tahlil qilish zarur. Kurash O‘zbekiston milliy sportining eng yorqin ko‘rinishlaridan biri bo‘lib, u qadimiy an‘analarga tayangan holda xalqning ma‘naviy dunyosida muhim o‘rin egallagan. Globallashtirish jarayonida milliy sportning xalqaro maydonga chiqishi uning ommalashuvi, professionalizatsiyasi va yangi imkoniyatlarni yaratishi bilan bir qatorda, milliy o‘ziga xoslikning yo‘qolish xavfini ham yuzaga keltiradi. Shu sababli, xotin-qizlar kurashini rivojlantirishda strategik yondashuv milliy an‘ana va qadriyatlarni asrab-avaylash hamda jahon tajribasini o‘zlashtirishni birlashtirgan holda amalga oshirilishi kerak.

Avvalo, xotin-qizlarni kurash sportiga keng jalb qilish jarayonida ta‘lim-tarbiyaviy omillar muhim o‘rin tutadi. Sport maktablari, ixtisoslashtirilgan akademiyalar va oliy ta‘lim muassasalarida ayollar uchun alohida dasturlar ishlab chiqish, ularga zamonaviy metodik qo‘llanmalar asosida mashg‘ulotlar tashkil etish xotin-qizlar sportini rivojlantirishning muhim yo‘nalishlaridan biridir. Bu jarayonda gender tengligi tamoyillariga rioya qilish, qizlarning sportdagi faolligini rag‘batlantirish va ijtimoiy qo‘llab-quvvatlash mexanizmlarini kuchaytirish zarur.

Ikkinchi muhim yo‘nalish – kurashni xalqaro miqyosda targ‘ib qilish va sport diplomatiyasi vositalaridan foydalanishdir. Xotin-qizlar kurashi bo‘yicha xalqaro musobaqalarni muntazam tashkil etish, xalqaro federatsiyalar bilan hamkorlikni kengaytirish va O‘zbekiston brendi sifatida kurashni targ‘ib qilish global miqyosda tan olinishiga xizmat qiladi. Shu bilan birga, xalqaro sport marketingi va media platformalaridan foydalanish orqali xotin-qizlar kurashini keng auditoriyaga yetkazish, uni jahon sport an‘analarining ajralmas qismiga aylantirish mumkin.

Uchinchi jihat – sport infratuzilmasini rivojlantirish va moddiy-texnik bazani mustahkamlashdir. Xotin-qizlar uchun maxsus sport zallarini qurish, zamonaviy jihozlar bilan ta‘minlash, malakali murabbiylar va tibbiy ko‘mak tizimini rivojlantirish sportchilarni xalqaro standartlar darajasida tayyorlashga imkon beradi. Shu o‘rinda davlat va xususiy sektor hamkorligida investitsiyalar jalb etish, homiylik va grant tizimlarini rivojlantirish orqali barqaror sport infratuzilmasini yaratish muhim ahamiyat kasb etadi.

To‘rtinchi yo‘nalish – kurashni ilmiy asosda rivojlantirish va innovatsion yondashuvlarni tatbiq etishdir. Biomekanika, sport psixologiyasi, dietologiya va tibbiy rehabilitatsiya kabi sohalarda olib boriladigan ilmiy tadqiqotlar sportchilarning jismoniy va ruhiy tayyorgarligini yangi bosqichga ko‘taradi. Xotin-qizlar organizmining fiziologik xususiyatlarini hisobga olgan holda maxsus metodikalar ishlab chiqish ularning salomatligini muhofaza qilish va yuqori natijalarga erishishini ta‘minlaydi.

Beshinchi muhim omil – xotin-qizlar kurashining ijtimoiy-ma‘naviy ahamiyatidir. Sport orqali qizlarda irodaviy sifatlar, o‘ziga ishonch va yetakchilik fazilatlarini shakllanadi. Ularning jamoat hayotida faol ishtirok etishi, o‘z kasbiy va shaxsiy rivojlanishida sportdan samarali foydalanishi jamiyatning umumiy taraqqiyotiga ijobiy ta‘sir ko‘rsatadi. Shu ma‘noda, xotin-qizlar kurashini rivojlantirish nafaqat sport sohasi, balki gender tengligini ta‘minlash va ijtimoiy barqarorlikni mustahkamlashning muhim tarkibiy qismi hisoblanadi.

Globalashuv sharoitida milliy sportni rivojlantirishda madaniy integratsiya ham alohida o‘rin tutadi. Xotin-qizlar kurashini xalqaro maydonga olib chiqish orqali O‘zbekistonning boy madaniy merosi va an‘anaviy qadriyatlarini targ‘ib qilinadi. Bu esa mamlakatning xalqaro imijini mustahkamlash, sport diplomatiyasi vositasida madaniy aloqalarni kengaytirish va milliy identitetni saqlashga xizmat qiladi.

Xulosa qilib aytganda, xotin-qizlar kurashini rivojlantirishning strategik yo‘nalishlari quyidagilardan iborat: ta‘lim-tarbiyaviy dasturlarni takomillashtirish, xalqaro hamkorlik va sport diplomatiyasini rivojlantirish, sport infratuzilmasini mustahkamlash, ilmiy-tadqiqot va innovatsion yondashuvlarni tatbiq etish hamda ijtimoiy-ma‘naviy qadriyatlarni keng targ‘ib qilish. Ushbu yo‘nalishlarning uzviy uyg‘unligi milliy sportni globalashuv jarayonida raqobatbardosh qilish, xotin-qizlarning sportdagi rolini oshirish va O‘zbekistonning xalqaro sport maydonidagi mavqeiini mustahkamlashga xizmat qiladi.

Xotin-qizlar kurashini rivojlantirish va uni globalashuv jarayonida strategik yo‘nalish sifatida ilmiy tahlil qilish bir nechta asosiy omillar bilan bevosita bog‘liq. Birinchidan, sport sohasida gender tengligini ta‘minlash masalasi bugungi kunda nafaqat milliy, balki xalqaro miqyosda ham dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Xotin-qizlarning sportdagi faol ishtirokini kengaytirish ularning ijtimoiy rolini mustahkamlash, sog‘lom turmush tarzini qaror toptirish va yosh avlod tarbiyasida ijobiy namuna yaratish imkonini beradi. Shu boisdan, xotin-qizlar kurashini rivojlantirishni chuqur o‘rganish ilmiy jihatdan zarurdir.

Ikkinchidan, kurash O‘zbekistonning milliy sport turi sifatida xalqaro maydonda tobora keng tan olinmoqda. Biroq, uni yanada ommalashtirish va jahon sport tizimiga integratsiya qilish jarayonida xotin-qizlar ishtiroki yetarlicha chuqur o‘rganilmagan sohalardan biri sanaladi. Shu nuqtayi nazardan, ilmiy izlanishlar orqali xotin-qizlar kurashining rivojlanish bosqichlari, mavjud muammolar va istiqbollari tahlil qilinishi zarur.

Uchinchidan, globalashuv sharoitida sportning tijoratlashuvi, xalqaro raqobatning kuchayishi va yangi sport texnologiyalarining paydo bo‘lishi milliy sportni rivojlantirish uchun yangicha strategiyalar ishlab chiqishni talab qiladi. Xotin-qizlar kurashini ilmiy asosda rivojlantirish orqali nafaqat sport natijalari yaxshilanadi, balki milliy identitet saqlanib qoladi va O‘zbekistonning xalqaro nufuzi oshadi.

To‘rtinchidan, xotin-qizlar kurashini rivojlantirish masalasi ijtimoiy barqarorlik va ma‘naviy qadriyatlarni mustahkamlashga ham xizmat qiladi. Sport orqali qizlarda o‘ziga ishonch, irodaviy sifatlar, yetakchilik fazilatlarini shakllanadi. Bu esa jamiyatda faol, sog‘lom va mas‘uliyatli avlodni tarbiyalash uchun muhim omil bo‘lib xizmat qiladi.

Shu jihatdan qaraganda, mazkur mavzuni o‘rganish ilmiy va amaliy jihatdan zarur bo‘lib, quyidagi asosiy vazifalarni belgilab beradi: xotin-qizlar kurashining milliy va xalqaro rivojlanish istiqbollarini aniqlash; mavjud muammolarni tahlil qilish; sport infratuzilmasini rivojlantirishga oid takliflar ishlab chiqish; xalqaro sport diplomatiyasi va madaniy integratsiya doirasida milliy sportning rolini belgilash.

Xotin-qizlar kurashini rivojlantirishning strategik yo‘nalishlari bir nechta asosiy yo‘nalishlarni o‘z ichiga oladi. Ularni ilmiy nuqtayi nazardan quyidagicha umumlashtirish mumkin:

1. Ta‘lim-tarbiyaviy yo‘nalish
 - Sport maktablari, akademiyalar va oliy ta‘lim muassasalarida xotin-qizlar uchun maxsus dasturlar ishlab chiqish.
 - Murabbiylar, pedagoglar va psixologlar ishtirokida ilmiy asoslangan metodik qo‘llanmalarni yaratish.
 - Maktabgacha va maktab ta‘limida kurash bo‘yicha dastlabki mashg‘ulotlarni joriy etish orqali yosh qizlarni sportga keng jalb etish.
2. Gender tengligini ta‘minlash yo‘nalishi
 - Qizlarning sportdagi ishtirokini rag‘batlantirish va qo‘llab-quvvatlash mexanizmlarini kuchaytirish.
 - Ayol sportchilarning huquqiy, ijtimoiy va iqtisodiy kafolatlarini ta‘minlash.
 - Sport sohasida ayol murabbiylar va hakamlar sonini oshirish.
3. Xalqaro hamkorlik va sport diplomatiyasi yo‘nalishi
 - Xotin-qizlar kurashi bo‘yicha xalqaro turnirlar, seminar va konferensiyalar tashkil etish.
 - Xalqaro sport federatsiyalari bilan hamkorlikni kengaytirish.
 - Kurashni milliy brend sifatida jahon sport maydoniga olib chiqish.
4. Sport infratuzilmasini rivojlantirish yo‘nalishi
 - Ayollar uchun maxsus sport majmualarini qurish va zamonaviy jihozlar bilan ta‘minlash.
 - Sportchilar salomatligini saqlash uchun tibbiy va rehabilitatsiya markazlarini kengaytirish.
 - Xususiy sektor va homiylarni sport infratuzilmasini rivojlantirishga jalb etish.
5. Ilmiy-tadqiqot va innovatsion yondashuvlar yo‘nalishi
 - Xotin-qizlar organizmining fiziologik va psixologik xususiyatlarini hisobga olgan holda yangi mashg‘ulot metodikalarini ishlab chiqish.
 - Sport psixologiyasi, biomekanika, dietologiya kabi fanlardan foydalanib natijalarni yaxshilash.

- Raqamli texnologiyalar asosida o‘quv-trening dasturlarini yaratish.
- 6. Ijtimoiy-ma’naviy yo‘nalish
 - Sport orqali xotin-qizlarda irodaviy sifatlar, yetakchilik fazilatlar va o‘ziga ishonchni shakllantirish.
 - Kurashni milliy qadriyat sifatida targ‘ib qilish va yosh avlodga singdirish.
 - Ayol sportchilar orqali jamiyatda sog‘lom turmush tarzi va ma’naviy barqarorlikni mustahkamlash.
- 7. Marketing va ommaviy axborot vositalari yo‘nalishi
 - Xotin-qizlar kurashini OAV va ijtimoiy tarmoqlar orqali keng targ‘ib qilish.
 - Sportchilar imijini milliy brend sifatida shakllantirish.
 - Sport turini ommalashtirish uchun media loyihalar, hujjatli filmlar va reklama kampaniyalarini ishlab chiqish.

Xotin-qizlar kurashini rivojlantirishning strategik yo‘nalishlari ta’lim, gender tengligi, xalqaro hamkorlik, infratuzilma, ilmiy-innovatsion tadqiqotlar, ma’naviy qadriyatlar targ‘iboti va media-marketingni o‘z ichiga oladi.

Xulosa

Xotin-qizlar kurashini rivojlantirish va uni globallashtirish jarayonida milliy sportning strategik yo‘nalishi sifatida shakllantirish bugungi kunda ilmiy va amaliy jihatdan katta ahamiyat kasb etadi. O‘tkazilgan tahlillar shuni ko‘rsatadiki, ushbu sport turi nafaqat jismoniy tarbiya vositasi, balki milliy qadriyatlarni targ‘ib qilish, gender tengligini ta’minlash, yosh avlodni sog‘lom va barkamol qilib tarbiyalashda muhim omil sifatida qaraladi. Kurashning xalqaro sport maydoniga chiqishi O‘zbekistonning madaniy merosi va sport diplomatiyasi imkoniyatlarini kengaytiradi, xotin-qizlar esa ushbu jarayonning faol ishtirokchisi sifatida alohida rol o‘ynaydi.

Xotin-qizlar kurashini rivojlantirish strategiyasi bir nechta muhim yo‘nalishlarni qamrab olishi lozim: ta’lim-tarbiyaviy dasturlarni kuchaytirish, xalqaro hamkorlikni kengaytirish, sport infratuzilmasini modernizatsiya qilish, ilmiy-tadqiqot ishlari va innovatsion texnologiyalarni joriy etish, shuningdek, ijtimoiy-ma’naviy qadriyatlarni mustahkamlash. Ushbu yo‘nalishlarning izchil amalga oshirilishi xotin-qizlar sportining nafaqat milliy, balki xalqaro darajada ham yuqori bosqichga ko‘tarilishiga xizmat qiladi.

Xulosa qilib aytganda, xotin-qizlar kurashini rivojlantirish O‘zbekistonning milliy sport siyosatida ustuvor vazifalardan biri bo‘lib, u globallashtirish sharoitida milliy identitetni saqlash, xalqaro maydonda raqobatbardosh sportchilar tayyorlash, ayollarning ijtimoiy rolini kuchaytirish va mamlakatning sport salohiyatini oshirishga bevosita hissa qo‘shadi. Bu jarayonda davlat, sport tashkilotlari, ta’lim muassasalari va fuqarolik jamiyatining hamkorligi muhim ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan o‘zbek adabiyotlar ro‘yxati:

1. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O‘zbekiston strategiyasi. – Toshkent: O‘zbekiston, 2021.

2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Jismoniy tarbiya va sportni yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi Qarori. – Toshkent, 2017.
3. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Xotin-qizlarni sportga jalb qilish va ularning salomatligini mustahkamlash bo‘yicha kompleks chora-tadbirlar” haqidagi qarori. – Toshkent, 2020.
4. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi qarori: “Kurashni rivojlantirish va uni xalqaro maydonda targ‘ib qilish bo‘yicha chora-tadbirlar.” – Toshkent, 2022.
5. Qurbonov I., To‘rayev B. Kurash nazariyasi va metodikasi. – Toshkent: O‘zbekiston davlat jismoniy tarbiya va sport universiteti, 2019.
6. Yusupov Sh. O‘zbek kurashi tarixi va rivojlanish istiqbollari. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2015.
7. Hasanov A. Sport menejmenti va marketing asoslari. – Toshkent: Universitet, 2018.
8. Jo‘rayev M. Milliy sport turlarini rivojlantirishning nazariy asoslari. – Toshkent: O‘qituvchi, 2020.
9. Hamidova Z. Ayollar sporti va gender tengligi masalalari. – Toshkent: Fan, 2021.